

Gras is om in te liggen, deel 25

Joep Spronk

Chenopodium en Atriplex.

Als deze rubriek bedoeld is om miskende soorten voor het voetlicht te brengen en verwisselde soorten toe te lichten, dan is de serie zeker niet compleet zonder bericht over enkele ganzevoeten en meldes

Wij op de diluviale zandgronden kunnen ons gelukkig prijzen: een groot aantal van de Chenopodium- en Atriplex-soorten komt alleen langs de kust voor (totdat een van hen zich als pekelaadventief gaat melden?) en dat maakt het aanbod wat overzichtelijker. In de Flora van Eindhoven komen de volgende taxa (wild) voor:

		aantal hokken (totaal 310)	frequentie klasse	omschrijving
Chenopodium	Ganzevoet			
- album	Mel-	203	8	zeer algemeen
- ficifolium	Stippel-	8	4	vrij zeldzaam
- glaucum	Zeegroene-	2	2	zeer zeldzaam
- polyspermum	Korrel-	74	6	vrij algemeen
- rubrum	Rode-	32	5	minder algemeen
Atriplex	Melde			
- patula	Uitstaande-	163	8	zeer algemeen
- prostata	Spies-	36	6	vrij algemeen

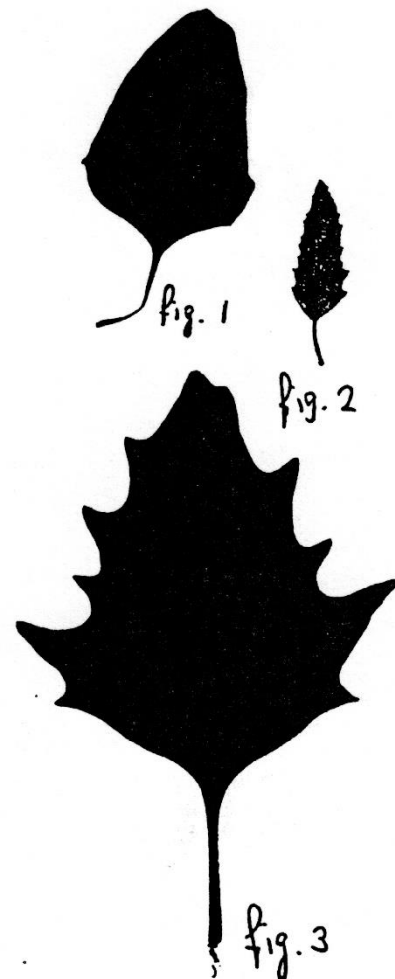
Als dwaalgasten kennen we nog Tuinmelde (*Atriplex hortensis*), Esdoornganzevoet (*Chenopium hybridum*) en Welriekende ganzevoet (*C. ambrosioides*). Deze zullen we in de beschouwingen gevoeglijk achterwege laten.

Van de soorten zijn Zeegroene, Korrel- en Rode ganzevoet (redelijk) gemakkelijk herkenbaar.

- Korrelganzevoet heeft nagenoeg gaafrandige bladeren, die vaak voorzien zijn van een delikaat rood randje (zie fig. 1).
- Zeegroene ganzevoet is een soort met kleine (tot 2 cm lange) bladeren, die aan de bovenzijde 'zeegroen' en aan de onderzijde zilverig behaard zijn. De bladinsnijdingen zijn zeer gering (zie fig. 2).
- Rode ganzevoet heeft grove tanden en als enige van 'onze' soorten vettige bladeren (zie fig. 3).

Na eliminatie van deze makkelijke soorten blijven we zitten met het notoir lastige kwartet *Chenopodium album/ficifolium* en *Atriplex patula/prostata*.

Het is niet moeilijk om een ganzevoet van een melde te onderscheiden als de plant bloeit of -nog liever- vruchten heeft. Dan voldoet het om te kijken naar het al (bij *Atriplex*) of juist niet (bij *Chenopodium*) aanwezig zijn van grote vruchtkleppen. Dat is compleet anders als we te maken hebben met een vegetatieve plant uit onze serie van vier.

Er is een aantal kenmerken waarop mensen het onderscheid maken:

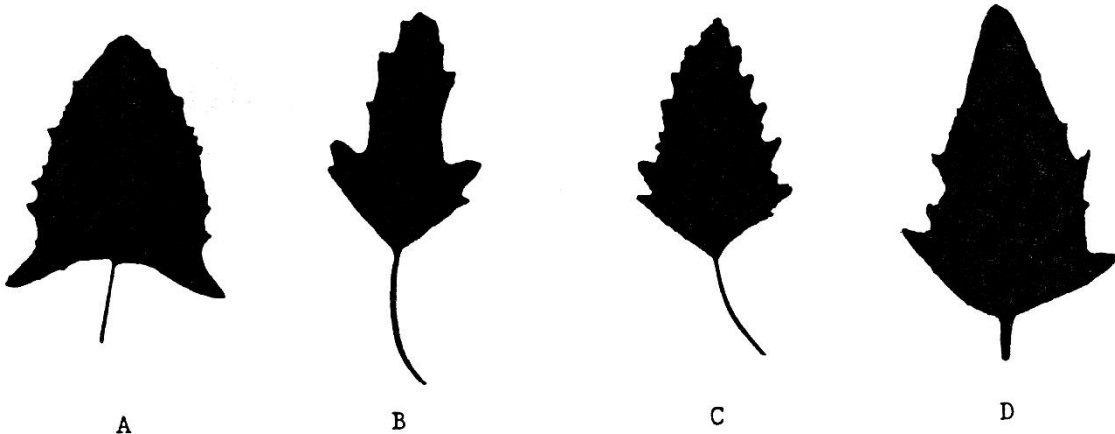
- kleur van het blad: lichtgroen voor de Chenopodium-soorten, donkergroen voor Atriplex (Dit kenmerk is niet geschikt voor niet-kleur gevoelige lezertjes. Bovendien wordt aangeraden om dit eerst te bekijken bij exemplaren naast elkaar).
- wijze van vertakking: bij meldes van onderuit met lange eerst horizontaal uitstaande takken die verder van de hoofdstengel opstijgen, bij ganzevoet maken de zijtakken een scherpe hoek met de hoofdstengel en zijn ze niet langer dan deze.
- bladvorm: dit blijft toch het belangrijkste kenmerk; ganzevoet heeft gelobde middelste en onderste bladen en een melde heeft spitse punten op de bladrand. Een waarschuwing geldt voor de bovenste bladen. Deze zijn vaak gaafrandig bij beide geslachten en moeten dus buiten beschouwing blijven. Overigens geldt dat de bladen van vooral Chenopodium album zeer variabel zijn. Altijd dienen meerdere bladen bekeken te worden.
- in kleine lettertjes wordt in de 21ste editie van de Flora van Nederland nog gemeld dat Atriplex onderaan de stengel 3 paar tegenoverstaande bladen heeft en Chenopodium slechts één.

De resterende problemen zijn overzichtelijk.

Het verschil tussen Mel- en Stippelganzevoet is aan de onderste, en middelste bladen zeer eenvoudig te zien: heeft het blad na de eerste lobben een 1-1,5 cm lang bladdeel waarvan de randen evenwijdig lopen dan bewonderen wij een Stippelganzevoet. Lopen de randen geleidelijk naar de stompe bladtop toe (de lobben buiten beschouwing gelaten) dan zijn we weer tegen een Melganzevoet aangelopen.

Wat betreft Uitstaande- en Spiesmelde kunnen we volstaan met kijken naar de richting waarin de onderste bladslippen wijzen: een scherpe hoek met de middennerf van het blad wijst op Uitstaande melde, een rechte tot stompe hoek op Spiesmelde.

Ter lering (voor de beginner) en vermaak (voor het geoefende lezertje) volgen hieronder de silhouetten van onze probleemkinderen. Voor de absolute liefhebber zijn de namen niet direkt vermeld zodat het als leeroefening kan worden gebruikt. Onderaan het artikel worden de namen gegeven.

Verspreiding

Ten aanzien van het voorkomen van de soorten valt op te merken dat Melganzevoet en Uitstaande melde nogal eens aangetroffen worden. De eerste komt voor op allerlei recent omgewerkte grond: industrieterreinen, bermen, tuinen, vaak dominant op eerstejaars vegetaties, zoals te bewonderen was/is op DAF 1, de kanaaldam, als 'onkruid' op akkers, etc. Uitstaande- en Spiesmelde lijken meer gebonden aan voedselrijke stoepranden en bermen. Stippelganzevoet staat te boek als vrij zeldzaam. Daar zit wel een verhaaltje aan vast. Lange tijd beschikten wij (de floristische werkgroep) over maar één opgave van *C. ficifolium*. De soort werd gemeld uit de bebouwing van Eindhoven (1977 Studiegroep Schoenmakers: Milieu-educatie in Eindhoven). Pure onkunde (geen soortbeeld) leidde ertoe dat aanvankelijk de werkgroepleden de soort maar niet zagen, totdat we tijdens een excursie elders met de neus op de feiten werden geduwd. Sindsdien zijn 7 meldingen gedaan en dat aantal loopt nog jaarlijks -en de laatste jaren zelfs flink- op. Stippelganzevoet wordt op regelmatig geschoffelde plaatsen aangetroffen. Uitbundig aanwezig was de soort op het veldje tussen de Fellenoord en de universiteit (juist ja, dat met Grote pimpernel) toen dat zo nodig gefatsoeneerd moest worden. Inmiddels is de Stippelganzevoet daar echter weer verdwenen.

Gevoelsmatig heb ik het idee dat Melganzevoet veel algemener is dan de vondsten in 2/3 van het aantal hokken die onderzocht zijn. Het feit dat de meldingen van Uitstaande melde en Melganzevoet deels komplementair zijn, heeft een paar jaar geleden het vermoeden doen rijzen dat er een standaardfout gemaakt werd. Deze is opgespoord en zal in de lokale atlas hersteld zijn. Onduidelijk is wat mij betreft de verspreiding van Stippelganzevoet. Daarvoor wordt dan ook weer de medewerking van de lezers gevraagd. Dit schrijvend en overwegend wat ik de laatste maanden aan Meldes heb gezien, denk ik dat ook een flinke bijdrage kan worden geleverd aan de verspreidingskennis over Uitstaande- en Spiesmelde. Ik heb het idee dat ikzelf nogal wat te lichtzinnig *Atriplex patula* aankruis, waar een *A. prostrata* groeit. Een buitenkansje voor de lezer om mij in mijn hemd te zetten, dunkt me.

Ik zie dan ook graag de *Atriplex/Chenopodium*-bevindingen onder reeds vaak gememoreerde voorwaarden tegemoet:

- met verzameld materiaal
- gedocumenteerd met datum, vindplaats, standplaats en vinder
- (vermoedelijke) naam

en het materiaal inzenden bij een van Uw schrijvertjes.

Joep Spronk

Literatuur:

- Weeda: Nederlandse oecologische flora, deel 1 (1985);
- v.d. Meijden: Heukels' Flora van Nederland, 21ste editie (1990);
- Wigginton/Graham: guide to the identification of some of the more difficult vascular plant species (1981);
- Rensen (red.): Atlas van de flora van Eindhoven (in voorbereiding);
- Cools: Atlas van de Noordbrabantse Flora (1989).

Silhouetten zijn: A: *Atriplex prostrata*, B: *Chenopodium ficifolium*,
C: *Chenopodium album*, D: *Atriplex patula*.